

ПІДГОТОВКА НАУКОВОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ВИЩОЇ КВАЛІФІКАЦІЇ В ІНСТИТУТІ РИБНОГО ГОСПОДАРСТВА НААН УКРАЇНИ

С.А. Кражан

Інститут рибного господарства НААН України, м. Київ

Наведено результати підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації за 15 років існування спеціалізованої вченої ради Інституту рибного господарства, протягом яких захищено 50 дисертаційних робіт з пріоритетних напрямів “рибництво” та “іхтіологія”.

Наукові розробки та їх упровадження у виробництво в рибній галузі, як і в цілому в народному господарстві нашої країни, здійснюється науковцями та спеціалістами. В Інституті рибного господарства Національної академії аграрних наук України постійно приділяється велика увага поповненню наукових кадрів зі спеціальностей “рибництво” та “іхтіологія”, створені аспірантура та спеціалізована вчена рада з захисту докторських та кандидатських дисертацій.

Спеціалізована вчена рада — це основна ланка в системі атестації наукових кадрів вищої кваліфікації. Вона створюється і діє під керівництвом Вищої атестаційної комісії України (ВАК). Спеціалізовані вчені ради утворюють у відомих своїми науковими дослідженнями науково-дослідних, науково-технічних установах, вищих навчальних закладах III–IV рівня акредитації та інших організаціях, що проводять фундаментальні та прикладні наукові дослідження, мають достатній рівень кадрового та матеріального забезпечення для підготовки наукових кадрів вищої кваліфікації.

Зважаючи на вищевикладене, Інститут рибного господарства у 1994 р. звернувся з клопотанням від Української академії аграрних наук до ВАК України з проханням створити в інституті спеціалізовану вчену раду. Наказом № 97 від 12.04.1994 р. ВАК України дала дозвіл відкрити спеціалізовану вчену раду К. 01.47.01 при Інституті рибного господарства УААН у кількості 12 осіб. Новостворена спецрада мала можливість проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня кандидата наук за

спеціальністю 03.00.10. — “іхтіологія” (біологічні науки), протягом 3-х років. Головою ради було призначено д-ра біол. наук, професора Н.М. Харитонову. В цьому році були також захищені 2 кандидатські дисертації (Ю.Г. Крот та Н.І. Безкровна).

З прийняттям президією ВАК України постанови за № 37/17 від 18.12.1994 р. про введення нової номенклатури спеціальностей працівників спецрада після перереєстрації отримала новий шифр спеціальності 06.00.24 — “іхтіологія та рибництво” з присудженням ступеня кандидата сільськогосподарських наук (наказ ВАК України № 89 від 10.04.1995 р.) з встановленням терміну роботи до 10.04.1998 р. За період з 1995 по 1998 р. було захищено 6 дисертаційних робіт (М.А. Сидоров, Н.В. Доценко, О.В. Федоренко, О.М. Третяк, С.І. Алімов, М.І. Хижняк).

Згодом ВАК України подовжив новий термін повноважень спеціалізованої вченої ради К 26.364.01 до 26.06.2000 р. (наказ № 407 від 03.1998 р.) з правом захисту кандидатських дисертацій за двома спеціальностями — 03.00.10 — “іхтіологія” (біологічні науки) та 06.02.03 “рибництво” (сільськогосподарські науки). Головою ради призначили докт. біол. наук, ст. наук. спів. В.В. Поліщук, а до складу спецради увійшло 16 фахівців. За цей період було проведено захист 7 кандидатських дисертацій з яких 5 за спеціальністю “рибництво” (В.Г. Рілов, В.В. Бех, Б.І. Гудима, А.В. Пекарський, О.М. Криворучко) та 2 за спеціальністю “іхтіологія” (І.Ю. Бузевич, Ашфак Ахмад).

Новий термін повноважень спеціалізованої вченої ради був продовжений до 01.11.2003 р. (наказ ВАК України № 23 від 18.01.2000 р.). Головою вченої ради призначено д-ра біол. наук, ст. наук. спів. В.Д. Соломатину (в складі ради на той час налічувалося 16 фахівців вищої кваліфікації). Протягом наступних 3-х років у раді було захищено 9 дисертаційних робіт, з яких 6 за спеціальністю “рибництво” (Н.М. Кравчук, С.В. Рекрут, Ю.В. Лобойко, Я.В. Тучапський, В.І. Олексик, О.В. Онученко) та 3 — за спеціальністю “іхтіологія” (В.В. Цедик, Н.Б. Єсіпова, Ю.М. Забитівський).

Наступні 3 роки роботи спеціалізовану вчену раду К 26.364.01 (наказ ВАК України за № 153 від 11.03.2004 р.) очолював д-р сільськогосподарських наук, професор Ю.О. Толоконніков, а до її складу входили 20 фахівців вищої кваліфікації. За цей період було захищено 11 кандидатських дисертацій: 7 — за спеціальністю “рибництво” (Т.С. Шарамок, В.О. Корнієнко, Е.В. Компанець, В.О. Коваленко, І.І. Грициняк, В.П. Марценюк, С.В. Кутіщев) та 4 — за спеціальністю “іхтіологія” (Ю.Г. Кузьменко, І.І. Захарченко, С.В. Кружиліна, Т.В. Спесивий).

Знаковим для спеціалізованої вченої ради нашого Інституту був 2007 рік, коли за клопотанням і поданням Української академії аграрних наук за підписом її президента, академіка М.В. Зубця ВАК України наказом № 11-07/06 від 14 червня 2007 року спеціалізованій вченій раді було надано право приймати до розгляду та проводити захист дисертацій на здобуття наукового ступеня доктора та кандидата наук за спеціальністю 06.02.03 — “рибництво” (сільськогосподарські науки) та 03.00.10 — “іхтіологія” (біологічні науки). До складу ради увійшло 12 докторів наук і 1 кандидат наук, головою призначений докт. сільськогосподарських наук, професор Ю.О. Толоконніков. За період з 2007 по 2009 р. відбувся захист 10 кандидатських дисертацій (Ю.К. Куцоконь, Н.Я. Рудик-Леуська, О.Ю. Цицяло, Н.О. Марценюк, К.М. Гейна, О.В. Діденко, Г.О. Котовська, І.В. Гоч, Д.С. Христенко, О.В. Ігнатів, Л.В. Ізергін).

Однією з головних подій в житті Інституту та спецради став захист докторської дисертації директора Інституту

Ігоря Івановича Грициняка з присудженням йому наукового ступеня докт. сільськогосподарських наук, що дало право просити Українську академію аграрних наук та ВАК України призначити його головою спецради замість Ю.О. Толоконнікова, який подав заяву про виведення його зі складу ради у зв'язку з хворобою. Наказом ВАК № 578 від 16.09.2009 р. та № 649 від 15.10.2009 р. І.І. Грициняка було призначено головою ради. Разом із введенням у спецраду нового голови ВАКом було дозволено ввести до складу ради д-ра сіль.-госп. наук, члена-кореспондента НААНУ С.І. Тарасюка.

Паралельно з ученими нашого інституту підготовлено паспорти спеціальностей за фахом 06.02.03 — “рибництво” та 03.00.10 — “іхтіологія” та перелік екзаменаційних питань до кандидатських іспитів.

Захист докторських і кандидатських дисертацій за спеціальністю 06.02.03 — “рибництво” з присудженням наукового ступеня кандидата сільськогосподарських наук відповідає галузі науки, що вивчає біологічні та технологічні основи розведення промислових риб, їхнього вирощування до тієї чи іншої вікової стадії.

Вона здійснює екологічні, біологічні, ембріологічні, фізіологічні та іхтіопатологічні дослідження риб, інших гідробіонтів, їхню взаємодію із середовищем, спрямовано діє на екосистему рибогосподарських водойм у тепловодному, холодноводному та індустріальному рибництві. Розробляє біологічні основи рибоводних, іхтіопатологічних заходів, технології основних рибоводних процесів та системи їх моделювання (розведення, вирощування цінних видів риб, інших гідробіонтів та безхребетних, акліматизація, селекція, вплив інтенсифікаційних заходів на рибу та її середовище — годівля, добрива, меліорація, профілактичні засоби, оптимізаційні моделі ведення рибництва), веде економічний моніторинг у рибництві, відпрацьовує шляхи підвищення його економічної ефективності та оптимізації.

Основними напрямками досліджень є популяційний і біоценотичний, продукційний, екологічної фізіології та біохімії риб, трофологічний, токсикологічний, іхтіопатологічний, технологічний.

Дисертаційні роботи, захищені в спеціалізованій вченій раді за спеціальністю “рибництво”, повністю відповідали паспорту спеціальності.

За 15 років існування вищевказаної вченої ради при Інституті рибного господарства з цієї спеціальності захищено 1 докторську та 28 кандидатських дисертацій, з яких 19 є безпосередньо фахівцями Інституту та тих, що закінчили його аспірантуру, і 10 з інших організацій.

Захист докторських та кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.10 — “іхтіологія” з присудженням ступеня кандидата біологічних наук відповідає галузі науки, об’єктами досліджень якої є риби і круглороті (міксини і міноги). Ця наука досліджує систематику й еволюцію, морфологію, анатомію, ембріологію риб, видовий, віковий склад і чисельність популяцій риб та круглоротих у відкритих водоймах різних природно-кліматичних зон, етологію, вплив біотичних та абіотичних чинників на організм та популяцію цих організмів.

Основна мета іхтіології полягає у теоретичному обґрунтуванні збереження, відтворення та охорони рідкісних і зникаючих видів риб, а також рибних ресурсів, розробленні методів оцінки промислових запасів риби, якісного складу іхтіофауни, прогнозування впливу на іхтіофауну антропогенних чинників, розроблення методів інтродукції та акліматизації риб, розроблення теоретичних засад поліпшення якісного складу водойм і підвищення їх рибопродуктивності, охорона і раціональне використання іхтіофауни

континентальних водойм і Світового океану.

Основними об’єктами досліджень є популяції морських та прісноводних риб, біологія різних видів риб, біологічне різноманіття іхтіофауни континентальних водойм і Світового океану, вплив факторів різної природи на індивідуальний розвиток риб і їх поведінку в популяціях, процеси живлення риби і трансформація енергії в метаболізмі організму та в біоценозах водойм, вплив природних антропогенних чинників на динаміку чисельності та маси популяцій риб.

Дисертаційні роботи, які були захищені у спеціалізованій вченій раді за спеціальністю 03.00.10 — “іхтіологія”, відповідали напрямам спеціальності.

За 15 років існування спеціалізованої вченої ради за цим шрифтом спеціальності захищено 21 кандидатська дисертація, з яких 13 науковими співробітниками Інституту і 8 фахівцями з інших організацій.

У 2009 р. у спеціалізованій вченій раді захищено 6 кандидатських дисертацій за спеціальністю 03.00.10 — “іхтіологія” та 2 кандидатські дисертації за спеціальністю 06.02.03 — “рибництво”.

Усього за 15 років існування спеціалізованої ради Д 26.364.01 захищено 1 докторську і 49 кандидатських дисертацій, з яких 29 за спеціальністю “рибництво” та 21 за фахом “іхтіологія” (таблиця). У кожній дисертаційній роботі, крім теоретичних питань, було викладено рекомендації, пропозиції чи технології з різних аспектів рибної галузі.

**Робота спеціалізованої вченої ради Д 26.364.01
при Інституті рибного господарства (1994–2009 рр.)**

Рік	Захист дисертаційних робіт за спеціальністю	
	06.02.03 — „рибництво“	03.00.10 — „іхтіологія“
1994	– “ –	Ю.Г. Крот, Н.І. Безкровна
1995	М.А. Сидоров, Н.В. Доценко, О.В. Федоненко	– “ –
1996	С.І. Алимов, О.М. Третяк	– “ –
1997	М.І. Хижняк	– “ –
1998	В.Г. Рилов	– “ –

Рік	Захист дисертаційних робіт за спеціальністю	
	06.02.03 — „рибництво“	03.00.10 — „іхтіологія“
1999	В.В. Бех, Б.І. Гудима	Ашфак Ахмад, І.Ю. Бузевич
2000	А.В. Пекарський, О.М. Криворучко	— “—
2002	Н.М. Кравчук, С.В. Рекрут, Ю.В. Лобойко	— “—
2003	А.В. Тучапський, В.І. Олексик, О.В. Онученко	В.В. Цедик, Ю.М. Забитівський, Н.Б. Єсіпова
2004	Т.С. Шарамок, В.О. Корнієнко, Е.В. Компанець, В.О. Коваленко, І.І. Грициняк	Ю.Г. Кузьменко
2005	С.В. Кутіщев, В.П. Марценюк	— “—
2006	— “—	Т.В. Спасівий, С.В. Кружиліна, І.Л. Захарченко
2008	О.Ю. Цицало, Н.О. Марценюк, І.І. Грициняк	Ю. Куцоконь, К. Гейна, Н.Я. Рудик-Леуська, Л.В. Ізергін
2009	О.В. Ігнатів, Д.Р. Пшеничний	Г.О. Котовська, Д.С. Христенко, О.В. Діденко, І. Гоч, Л.І. Буллі, О.Б. Мельнікова

Це дало можливість Інституту укомплектувати відповідальні наукові підрозділи молодими досвідченими кадрами.

ПОДГОТОВКА НАУЧНОГО КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛА ВЫСШЕЙ КВАЛИФИКАЦИИ В ИНСТИТУТЕ РЫБНОГО ХОЗЯЙСТВА НААН УКРАИНЫ

С.А. Кражан

Приведены результаты подготовки научных кадров высшей квалификации за 15 лет существования специализированного ученого совета Института рыбного хозяйства, на протяжении которых защищено 50 диссертационных работ с приоритетных направлений “рыбоводство” и “ихтиология”.

PREPARATION OF SCIENTIFIC SKILLED POTENTIAL OF HIGHER QUALIFICATION IN INSTITUTE OF FISHERIES NAASU

S. Krazhan

In the article the results of the scientific personnel training of higher qualification for 15 years of Institute of fisheries specialized scientific advice existence are considered, 50 thesis from priority directions “fish-farming” and “ichthyology” are defended.